

**LA DIVERSITAT DE PERFILS DELS
ESTUDIANTS MÉS GRANS DE
50 ANYS DINS LES AULES UNIVERSITÀRIES**

La diversitat de perfils dels estudiants més grans de 50 anys dins les aules universitàries

Liberto Macías González

Carmen Orte Socias

Lluís Ballester Brage

Resum

Les activitats socioeducatives i de formació destinades al col·lectiu de les persones grans, en les seves diverses modalitats, tenen una gran trajectòria. Una d'aquestes iniciatives són els programes universitaris per als més grans, que a Espanya van començar a aparèixer i a expandir-se en la dècada dels anys noranta del passat segle. Transcorregut tot aquest temps, fins al moment actual, s'ha pogut apreciar que el perfil de l'alumnat que accedia a aquest tipus de programes, i el que ho fa en l'actualitat, ha evolucionat, ha canviat en alguns aspectes. D'igual manera que la societat canvia, que nosaltres com a individus hem canviat, ells com a col·lectiu també ho han fet. S'ha de destacar que des dels seus inicis la diversitat de perfils que han configurat cadascun dels cursos ha estat, i continua sent, una cosa admirable. Sens dubte, aquesta característica és la que fa que el programa s'enriqueixi i que aporti totes aquelles notes peculiars que fan del grup una cosa extraordinària. En l'article es podrà descobrir que l'alumnat és molt divers, que arriba al programa amb un bagatge experiencial i de vida molt important, però tots coincideixen en una cosa, que comparteixen un mateix punt de trobada. A les aules de la Universitat és on poden relacionar-se, aprendre coses noves, actualitzar les ja apreses, debatre, pensar i descobrir-se i descobrir els altres, independentment de les seves trajectòries vitals.

Resumen

Las actividades socioeducativas y de formación destinadas al colectivo de las personas mayores, en sus diversas modalidades, cuentan con una gran trayectoria. Una de esas iniciativas son los programas universitarios para las personas mayores, que en España empezaron a aparecer y a expandirse en la década de los años noventa del pasado siglo. Transcurrido todo este tiempo, hasta el momento actual, se ha podido apreciar que el perfil del alumnado que accedía a este tipo de programas, y el que lo hace en la actualidad, ha evolucionado, ha cambiado en algunos aspectos. De igual manera que la sociedad cambia, que nosotros como individuos hemos cambiado, ellos como colectivo también lo han hecho. Se ha de destacar que desde sus inicios la diversidad de perfiles que han configurado cada uno de los cursos ha sido, y sigue siendo, algo admirable. Sin duda, esta característica es la que hace que el programa se enriquezca y que aporte todas aquellas notas peculiares que hacen del grupo algo extraordinario. En el artículo se podrá descubrir que el alumnado es muy diverso, que llega al programa con un bagaje de experiencias y de vida muy importante, pero todos coinciden en algo, que comparten un mismo punto de encuentro. En las aulas de la Universidad es donde pueden relacionarse, aprender cosas nuevas, actualizar las ya aprendidas, debatir, pensar y descubrirse y descubrir a los otros, independientemente de sus trayectorias vitales.

---

1. Introducció

Que ens trobam en una societat en què el procés accelerat de l'envelliment de la població és una realitat ja no hi ha cap dubte. Aquest envelliment progressiu no només és una situació particular d'alguns llocs determinats, sinó que és un fenomen mundial. Projeccions realitzades per institucions de referència assenyalen que el 2060 hi haurà 1.844 milions de persones més grans de 65 anys al món (IMSERSO, 2017). En el cas d'Espanya i com indiquen Abellán, Ayala, Pérez i Pujol (2018), en el darrer padró continu d'habitants, les persones més grans de 65 anys comptabilitzaven 8.764.204 persones, un 18,8% de la població total, xifra que arribarà als 14 milions el 2066, un 34,5% del total. Com es pot apreciar per aquesta diferència, un 15,7%, és una qüestió a la qual s'ha de donar la importància que requereix. Com a societat hem de ser capaços de possibilitar les millors opcions de vida als nostres grans, facilitant-los i fomentant activitats que milloren tant el seu benestar com la seva qualitat de vida.

Una d'aquestes activitats que promou un desenvolupament personal, de benestar físic i emocional, de relacions socials, de formació cultural i actualització de coneixements, en definitiva, d'una millora general que implica una evolució com a persona, a més d'una millor adaptació a la societat en continu canvi, són les iniciatives socioeducatives dirigides a la població més grans de 50 anys. Els programes universitaris per a persones grans (PUPM, per les sigles en castellà) s'iniciaren a Espanya els anys noranta i han tingut una evolució, quant a matrícula, molt significativa, a més de l'augment de dissenys de programes en quasi la totalitat de les universitats espanyoles. Segons dades de l'Associació Estatal de PUPM (AEPUM), que són dades que aporten les universitats sòcies i que es registren al web de l'AEPUM, la matrícula de l'any acadèmic 2017-18 ha estat de 56.994 alumnes de 45 universitats de tot el territori nacional. Per tant, una activitat que arriba a un grup tan elevat de persones, i que va creixent any rere any, és una activitat que s'ha de mantenir i s'ha d'intentar que cada vegada arribi a més persones.

El perfil de l'alumnat que accedeix als PUPM és molt variat, majoritàriament és femení, un 62% del total, segons les darreres dades de l'AEPUM, amb edats compreses entre els 50 i més de 100 anys, amb nivells d'estudis molt diversos, amb experiències viscudes molt diferents i amb un bagatge molt variat. Mitjançant els relats de vida es pot estudiar l'envelliment, i com indica Villar (2006: 18), "des de la perspectiva de la persona que envelleix, prenent en consideració els seus valors i criteris", la utilitat, l'interès, la funció i la pràctica de les històries de vida han estat tractats en diverses disciplines, com la sociologia, la pedagogia, l'antropologia, entre d'altres ciències socials (Ballester, Nadal i Amer, 2017). Elaborar una història vital d'una persona gran és donar-li valor com a persona i tenir en compte una experiència molt valuosa que és necessari que es recopili i es guardi, perquè és història viscuda i contada en primera persona.

2. Els relats de vida com a mètode en l'estudi de la gent gran

Com comenta Villar (2006), fer feina amb el mètode biogràfic amb el col·lectiu de les persones grans ens apropa a l'estudi del procés d'envelliment i de les trajectòries vitals dels seus protagonistes, amb una visió molt personal. Les persones que s'enfronten a l'evocació d'episodis personals de les seves vides se submergeixen en un procés de desenvolupament personal que els transforma. Una característica general de totes les persones, quan reben la notícia que han estat elegides per explicar la seva trajectòria vital, és que, primer de tot, se senten una mica desconcertades, no entenen per què elles, si les seves vides no tenen res de peculiar, però aquestes persones no saben que això és el que se cerca, una experiència de vida real. Una vegada ja han digerit la notícia i estan ficades en matèria se'ls veu una lluentor especial en els seus ulls, en el moment que recorden situacions que generen tot tipus d'emocions i sentiments.

En aquest article volem mostrar una part d'un estudi que hem dut a terme amb estudiants de la Universitat Oberta per a Majors (UOM), al qual una selecció d'aquest alumant ha participat, de manera voluntària, i ens ha fet partícip del més gran dels tresors, la seva història, a la qual, no podria ser d'una altra manera, hem donat el valor i l'espai que es mereixen. Els relats de vida s'elaboraren a partir d'entrevistes semiestructurades en profunditat realitzades a dotze estudiants de manera individual i en diferents espais pactats prèviament amb ells. El perfil dels participants és el següent:

Taula 1 | *Perfil biogràfic dels participants*

Codi del participant	Any de naixement	Lloc de naixement	Estat civil actual	Estat de convivència
M-61	1955	Palma	Vídua	Tota sola
M-64	1950	Palma	Vídua	Amb una filla
M-65	1949	Palma	Divorciada	Tota sola
H-67	1947	Palma	Casat	En parella
H-68	1946	València	Casat	En parella
H-70	1944	Palma	Casat	En parella
M-77	1940	Sant Llorenç	Casada	En parella
H-78	1938	Petra	Casat	En parella
M-80	1934	Ariany	Vídua	Tota sola
H-81	1934	Menorca	Vidu	Tot sol
H-85	1930	Santa Maria	Casat	En parella
M-89	1926	França	Vídua	Tota sola

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

La majoria de la mostra té estudis secundaris, el batxillerat, i són més de la meitat de la mostra (nou participants); la resta, dos tenen estudis primaris i un, estudis superiors. La situació actual de la mostra és de jubilació per a deu dels participants i els dos restants encara que han treballat en algun moment de la seva vida, no ho han fet fins a l'edat oficial de jubilació, per tant no es consideren persones jubilades.

Les entrevistes es varen fer dividides en blocs temàtics, concretament, en cinc. Es va seguir una línia temporal i cronològica en el transcurs de l'entrevista i la disposició de les preguntes. En un primer moment de l'entrevista, després de la presentació de l'entrevistat, les qüestions es basaven en aquells aspectes relacionats amb el nucli familiar, així com la seva relació de parella, el més important de la seva vida i quins temes els causen més preocupació, i per acabar el bloc se'ls demana quin ha estat l'aprenentatge de vida que han fet. A continuació s'obrí el bloc destinat a conèixer aquells aspectes relacionats amb la trajectòria formativa i laboral, les oportunitats d'estudiar, les primeres experiències laborals, els canvis de llocs de treball o de responsabilitats, el canvi de vida a partir de la jubilació i el seu moment actual. Un altre bloc interessant que es va treballar amb els participants va ser el de les relacions socials i el coneixement de si la seva xarxa social és prou sòlida com per donar o rebre algun tipus de suport, en el cas que se'n necessiti. El següent bloc va ser el relacionat amb la seva salut, i amb la percepció del seu estat actual, ja que amb les seves respostes podrien conèixer el seu nivell de benestar. I per acabar, vàrem demanar sobre aspectes relacionats amb la UOM, amb la participació al programa educatiu que havien cursat, i els demanàrem que valorassin la seva participació i si consideraven que els havia beneficiat en algun aspecte de la seva vida.

En termes generals, les entrevistes varen dur una dinàmica molt fluida i gens forçada. Una vegada finalitzades, comprovàrem que en el transcurs de les entrevistes es donaren dos tipus de narracions dels relats. D'una banda, aquells que s'adaptaven d'una manera molt precisa al tema que s'anava tractant, i s'ajustaven molt bé a cada uns dels blocs que es tractava a cada moment; de l'altra, aquells que el seu discurs era més general i passat un temps es tornava enrere per completar i/o precisar algun aspecte que havia quedat explicat d'una manera parcial o que no s'havia plantejat. Un aspecte que s'ha de destacar és que tots els participants explicaren la seva trajectòria de vida sense cap tipus de restricció, fins i tot en algun cas es va detenir l'enregistrament per explicar una situació, o episodi de la seva vida, que no es desitjava que quedés enregistrat, però que era important per comprendre una situació produïda posteriorment. Podem afirmar que l'ambient de confiança creat amb l'entrevistador ha ajudat l'entrevistat a obrir-se i a explicar les seves vivències d'una manera més natural com si d'una conversa entre amics es tractés.

Quant al tema relacionat amb l'estructura familiar, podem destacar que s'observen quatre formacions, dues més cap als extrems i dues més de normalitzades, situades a la part central. En els dos extrems es troben dos casos que són fills únics (M61 i M89), situació que

és peculiar, sobretot en un dels casos, ja que M89 nasqué l'any 1928 i en aquella època la composició familiar era molt diferent, ja que normalment se solia tenir més d'un fill. El fet de ser filla única era una situació poc freqüent, no com en el cas de M61 que per l'edat, 27 anys més tard, ja era una situació que, encara que no gaire freqüent, podia donar-se en més ocasions. Aquesta composició familiar dona lloc a no tenir nebots i a reproduir el mateix patró de la seva composició familiar, aportant a la família només un fill i aquests, en el seu moment, contribuint a la família només amb un net. En l'altre extrem, es troba M65, amb deu germans a més d'ella, onze en total, fruit de dos matrimonis, amb la qual cosa s'aprecia un nucli familiar molt extens. En aquest cas, M65 té 27 nebots, tres fills i quatre nets; com s'observa el conjunt familiar és d'una grandària considerable. Les dues formacions més normalitzades, i que se situen a la part central, ens trobem els casos en què el nombre de germans es trobava entre dos i quatre, que són els casos d'H67, M77, H68, H81 i M64, i els altres nuclis familiars estan compostos per cinc i set germans, que són els casos d'H70, M80, H85 i H78. A continuació, a la taula 2, es pot observar la composició familiar a què ens hem referit.

Taula 2 | *Aspectes familiars*

Codi del participant	Núm. família (infància)	Nombre de fills	Nombre de nets
M61	3	1	1
M64	7	3	2
M65	13	3	4
H67	4	3	4
H68	5	2	4
H70	7	2	4
M77	4	1	2
H78	9	3	5
M80	8	2	1
H81	5	3	6
H85	9	2	4
M89	3	1	1

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

Seguidament donam pas a l'anàlisi de les trajectòries vitals dels participants i d'aquesta manera podrem observar la diversitat de perfils i d'experiències vitals que per diverses vies, raons i circumstàncies s'han trobat i han estat compartint un lloc comú com són les aules de la universitat.

3. Trajectòries vitals. Experiències de tota una vida

Com s'ha comentat anteriorment, les entrevistes es dividiren en cinc grans blocs. En aquest cas no seguirem l'ordre que es va establir a l'entrevista, sinó que s'aniran exposant diverses qüestions que ens donaran una visió global de les diferents persones que han compartit amb nosaltres les seves històries.

El perfil del nostre alumnat és molt divers, primer, perquè abasta un rang d'edat molt ampli, comparteixen aules persones amb una diferència d'edat d'uns quaranta anys. Per tant, amb aquesta diferència tan accentuada ens trobam amb persones que visqueren situacions socials, per l'època en la qual varen néixer, molt diferents a altres que varen néixer en etapes menys convulses, històricament parlant. Per tant, aquest aspecte, ja és un element que s'ha de tenir en compte en l'heterogeneïtat d'alumnat que hi participa.

Un altre aspecte interessant, i que ve marcat una mica pel moment històric en el qual varen néixer els protagonistes, és la varietat de nivells d'estudis dels participants. Tenir un determinat nivell d'estudis no implica no tenir un nivell cultural adequat o alt. L'alumnat participant ha demostrat que tenir un nivell cultural alt no depèn dels estudis que hagi fet, sinó de les ganes, l'interès i la motivació mostrat pel que t'agrada. A la taula 3 es pot veure la relació dels nivells d'estudis.

Taula 3 | *Trajectòria formativa i laboral*

Codi participants	Estudis	On va estudiar	Estudià el que li agradava
M61	Superiors	Barcelona i Palma	Sí
M64	Batxillerat	Palma	No
M65	Graduat escolar	Palma	No
H67	Form. Professional	Palma	Sí
H68	Batxillerat	València	No
H70	Pariatge mercantil	Palma	Sí
M77	Pariatge mercantil	Palma	No
H78	Batxillerat	Palma	No
M80	Batxillerat elemental	Palma	No
H81	Primaris	Menorca	No
H85	Superiors	Barcelona	Sí
M89	Batxillerat	França	No

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

La majoria dels participants varen iniciar la seva trajectòria laboral molt joves, i alguns d'ells compaginaven, com podien això sí, la seva feina amb formació complementària. Les entrevistes ens van permetre descobrir que la persona que té estudis primaris (H81) anà a escola fins als 14 anys, des de ben petit tenia un problema a la vista que li impedia llegir, encara que en aquella època no havien detectat que les seves dificultats no anaven més enllà de no poder veure d'una manera correcta. En acabar l'escola, començà la seva etapa laboral, encara que no va deixar en cap moment de formar-se; passà per diverses ocupacions, aprengué idiomes i comptabilitat, entre moltes d'altres coses. H67 recorda que el seu primer treball va ser en una ferreria, devia tenir uns 13 o 15 anys, moment en el qual cursava formació professional en la branca del metall; no va estar molt de temps a la ferreria, va tenir l'oportunitat de canviar de treball i va marxar cap a la branca d'hoteleria, que tenia millor salari. Altres participants també van començar a treballar des de molt joves, amb 16 o 17 anys, són els casos de M65 i H70. Dels participants amb estudis superiors, trobem que H85 finalitzà els estudis de Medicina a Barcelona, i M61 cursà Psicologia, encara que per quatre assignatures no va obtenir el títol. Com es pot apreciar a la taula 3, la trajectòria formativa dels participants ha estat, d'una banda, similar, ja que més del 65% dels participants van estudiar batxillerat, però alhora molt diferents, ja que les situacions particulars de cadascun dels casos han fet que cada persona iniciés un camí diferent als altres.

Deixant de banda la trajectòria formativa inicial i analitzant les trajectòries laborals dels participants, observam que han estat molt variades i molt diverses. Sempre s'ha tingut la sensació que abans (en el passat) les persones iniciaven la seva vida laboral en un treball i es jubilaven allà mateix, com se sent a dir —abans tenien feina per a tota la vida al mateix lloc. Sembla que és un mite, almenys en aquesta mostra que tenim i que analitzem. Sí que és cert que hi ha una tendència a passar per diverses ocupacions molt diferents, sobretot en els primers treballs, és a dir, quan eren molt joves, però una vegada estabilitzats han canviat de treball, o millor dit d'empresa, però s'han mantingut dins de la mateixa branca. L'àmbit laboral que més predomina entre el conjunt dels participants és el del turisme i l'hoteleria, agències de viatge, aerolínies, aeroport en diferents sectors (mecànica d'aeronaus, recursos humans, etc.), hotels, un altre sector que coincideixen diversos participants és haver regentat, en algun moment de la seva vida, algun tipus de negoci o haver treballat per al sector com a comercial. La resta de participants s'han dedicat a professions liberals, telecomunicacions, banca, administració pública i en algun cas van deixar de treballar en arribar el matrimoni.

En acabar l'etapa laboral, va arribar la jubilació. Aquest és un dels temes, o aspectes, en el qual hem trobat molta disparitat, des d'aquells que desitjaven el moment de prejubilarse o de jubilar-se, a aquells que no s'ho varen prendre massa bé perquè la dedicació a la feina va ser tanta, i tan intensa, que en el moment de la jubilació varen trobar un buit a la seva vida. En aquest cas s'observa una diferència entre gèneres. Per una banda, els homes, no en tots els casos però sí la majoria, no han duit massa bé el fet d'haver de

jubilar-se, ha estat una jubilació forçosa, ja que si hagués estat possible haurien continuat treballant alguns anys més (algunes esposes també ho haurien agraït). Aquest fet ha provocat que apareguessin, o que es donessin, alguns sentiments de no ser valuosos, primer, per a l'empresa a la qual han donat els millors anys de la seva vida i, després, per a la resta de la societat. En canvi, per a les dones és diferent, per a la majoria va ser un alliberament l'arribada a la jubilació o la prejubilació. En general, tenien ganes de jubilar-se, segurament perquè les dones, a part de la seva tasca professional, també han tingut, i encara tenen, altres responsabilitats, com la família, la casa, etc. No obstant això, entre les dones, també es dona aquest sentiment de no ser útils després de dedicar tants anys al treball fora de la llar. A continuació exposam, a la taula 4, un resum del que comentarem sobre aquest tema de la jubilació.

Taula 4 | *La jubilació*

- En general, molts dels participants al principi se la prengueren malament o molt malament, sobretot els homes. Amb el temps es varen anar acostumant, però comenten que en queda el record i que de tant en tant pensen en la feina.
- En la majoria dels casos la jubilació va ser forçosa, és a dir, perquè havia arribat el moment d'haver fet l'edat legal de jubilació.
- Una altra part del grup de participants va fer un alè en arribar la jubilació, perquè la seva situació personal, en aquell moment, era complicada i deixar de treballar facilità que la situació complicada canviés i s'equilibrés.

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

Quan volguérem saber quins havien estat els aprenentatges que havien fet durant la seva etapa laboral, dels canvis realitzats durant la seva vida professional, ens manifestaren diverses idees, i això és el que hem pogut extreure (taula 5).

Taula 5 | *Aprenentatges durant la seva trajectòria laboral*

- Aquells que han viatjat molt, per qüestions de treball, és a dir, per assistir a reunions, perquè estaven destinats en altres localitats o altres països, destaquen els aprenentatges que aporta el fet d'estar en contacte amb una altra gent diferent, de llocs diferents.
- En el cas d'haver treballat de cara al públic, com en comerços, hoteleria, etc., arriba un moment en què s'aprèn a conèixer les persones i a tractar-les, és a dir, que s'aprèn a conèixer-se un mateix i a certs moments a controlar-se.
- La resta de comentaris se centraven en temes d'haver après a fer les coses com cal, a fer el bé per als altres, anar amb compte en el treball, ja que sempre es troben companys que intenten trepitjar els altres o que sempre cal estar pendents de l'aparició de coses noves, i si apareixen cal analitzar-les i pensar-les.
- Que s'ha d'absorbir tot el que es pot dels llocs de feina on s'està, que tot el que hom fa es pot aprendre i treure'n profit.

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

La salut és un tema que ens interessava per diverses raons. En primer lloc, perquè, en general, observam que l'alumnat que participa a la Universitat manifesta una autonomia personal i una independència total i, en segon lloc, perquè el nivell de participació que tenen és molt alt i canalitzen la seva energia i vitalitat d'una manera que no tenen necessitat d'anar al metge, com comenten ells mateixos, "mentre som a classe no pensam en el metge". Per tant, pel que fa a la salut, podem afirmar que la gran part dels participants tenen una bona salut i la valoren d'una manera molt positiva en un 91,66% del total de participants. Els que valoren que la seva salut és regular és, sobretot, perquè pateixen malalties cròniques, els més grans; si han de prendre medicació també coincideixen que són els que pateixen malalties cròniques i han de mantenir una medicació fixa, però la resta valoren el seu estat de salut molt bé i es perceben d'una manera molt positiva. Un aspecte curiós ha estat quan per valorar el seu estat de salut s'han comparat amb coneguts seus, altres familiars o amics, tot considerant que tenen una millor salut. Per tant, la percepció que tenen d'ells mateixos és molt elevada, amb la repercussió que això té en la seva autoestima. A la següent taula, taula 6, observam alguns comentaris que han fet sobre aquest tema.

Taula 6 | *Valoració de la salut*

- En general, la majoria dels participants, gaudeixen d'una bona o molt bona salut, 91,6%.
  - L'estat de salut és bastant regular, a excepció d'aquells que sofreixen alguna malaltia crònica (afecció del cor, diabetis, apnea, etc.).
  - La majoria de la mostra ha de prendre medicació diària, encara que s'ha de comentar que alguns és per la seva malaltia crònica i uns altres per causes normals de l'envelliment biològic (sucre, colesterol, etc.).
  - La majoria no ha estat ingressada, ni ha visitat el metge de capçalera en les últimes setmanes, a excepció d'aquells subjectes amb malalties cròniques, que han de fer-se revisions freqüents.
-

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

Lligat amb el tema de l'estat de salut, ens trobam amb el manteniment d'una xarxa social forta que faciliti que la persona gran pugui dur una vida més segura. Aquest aspecte és molt important, ja que, per una banda, dona tranquil·litat a la persona i, per altra banda, està coberta davant qualsevol situació de vulnerabilitat. La majoria de participants té una xarxa consolidada que els donaria suport en un moment determinat de les seves vides. D'altres tenen molt clar que hi ha professionals i que sempre poden acudir a ells, si necessiten ajuda en qualsevol moment. Aquest aspecte és fonamental, ja que demostra l'autonomia que tenen, les idees clares i la independència de prendre les pròpies decisions. A la taula 4 està descrit quines són aquestes persones que donarien suport en qualsevol de les seves tipologies (informal, material i emocional). No obstant això, podem afirmar, en la mateixa línia de Vives, Orte i Ballester (2015), que el suport emocional és el que més es demana.

Taula 7 | *Relacions socials i contacte amb altres persones*

Codi participant	En cas de necessitat, algú li donaria suport	Qui?
M61	Sí	Professionals i amics
M64	Sí	Família
M65	Sí	Amics i família
H67	Sí	Amics i família
H68	Sí	Amics
H70	Sí	Amics
M77	Sí	Amics
H78	Sí	Amics i família
M80	Sí	Professionals
H81	Esper que sí	Fills
H85	Sí	Germans i amics
M89	Sí	Família

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

A part del manteniment d'una xarxa social per cobrir necessitats, també és important tenir una xarxa social amb la qual poder compartir activitats durant el temps de lleure o d'oci. La participació al programa educatiu facilita i fomenta aquest tipus de creació de xarxes d'amistat que possibilita la realització d'activitats fora de la Universitat. Hem trobat molta disparitat d'activitats d'oci i temps de lleure. En les que més han coincidit són en aquelles activitats relacionades amb l'àmbit cultural i a l'àrea dels hàbits saludables, l'exercici físic, etc. Les activitats més habituals, han estat:

Activitats culturals: assistir a les classes de la UOM, llegir els diaris i llibres, escriure, dibuixar i pintar, assistir a espectacles musicals, tocar algun instrument, practicar amb l'ordinador o fer activitats relacionades amb la informàtica i visitar museus.

Activitats saludables: caminar i passejar, anar a fer gimnàstica o practicar algun esport.

Altres activitats: viatjar (que pot estar englobada als altres grups, ja que viatjar és part de l'oci cultural i saludable per les visites a peu que fas en arribar a llocs nous), cuinar, assistir a l'associació de gent gran del barri o poble, gaudir de la família, així com dels amics.

Amb la finalitat de sospesar, després de tota una vida, allò que consideren el més important en aquests moments i allò que els causa més preocupació, a la taula 8 es poden observar els aspectes que comentaren els participants i es pot veure que tant l'important com el que els preocupa es resumeix en el mateix, en la família i en la salut.

Taula 8 | *Aspectes de la vida*

ASPECTES IMPORTANTS	ASPECTES PREOCUPANTS
<ul style="list-style-type: none"> - Convivre amb la parella, tenir bona relació. - Tenir salut (la pròpia i de la família). - Gaudir de la família i tenir-hi bona relació. - L'estabilitat econòmica, mental, etc. - Conclusió: la FAMÍLIA i la SALUT. 	<ul style="list-style-type: none"> - La situació social actual (política, econòmica, etc.). - La salut i estar en situació de dependència, i que la família tingui aquesta càrrega. - La família (fills, nets, etc.). - Conclusió: la FAMÍLIA, la SALUT i la SITUACIÓ ACTUAL

Font: Elaboració pròpia a partir de les entrevistes realitzades

Un aprenentatge de vida, allò que la vida els ha ensenyat. Aquesta pregunta va donar molt de joc, encara que va ser una mica complicat resumir tota una vida d'experiències, de vivències bones, però també de dolentes, de situacions divertides, però també de tristes. Aquestes frases són una petita recopilació d'algunes coses que digueren:

"L'honradesa, el respecte, a ser més tolerant i dir sempre la veritat".

"L'esforç ho és tot".

"Que sempre has de sospesar els pros i els contres de totes les decisions que has de prendre".

"A ser optimista".

"A apreciar i a valorar les coses petites, i a no desitjar excessivament riqueses".

Per tancar l'entrevista parlarem del programa educatiu en què havien participat o en què encara participaven, la Universitat Oberta per a Majors (UOM), que, en general, ha estat una experiència molt gratificant per a ells i elles, han après moltes coses, molts coneixements, molts elements de la vida quotidiana molt útils per al dia a dia, han conegut persones amb inquietuds similars amb les quals han tingut l'oportunitat de compartir moltes coses. És millor expressar-ho amb un comentari d'un d'ells que segur quedarà més ben il·lustrat:

"És una cosa que hauria d'estar obligada per la Seguretat Social [...]. Per a mi té tres vessants, una per aprendre coses que no has après. Jo he tingut la sort d'haver pogut estudiar, no el que hauria volgut, vaig haver de deixar-ho, perquè les coses eren així, però molta gent de la meua edat no han tingut accés, ni tan sols al graduat escolar i crec que això enriqueix molt a una persona, moltíssim. Això, a nivell de coneixements, diguem, perquè, a més de saber una cosa, per què ho fas?, què és? Això enriqueix moltíssim. En segon lloc, molta gent no té molts amics, anar allà et dona un ventall

de gent, que algú hi ha amb el qual congeniïs i, si no vols íntims, almenys allà parles, canvies impressions, no sé. A nivell social em sembla meravellós. I a nivell mèdic, el temps que estàs allà et mous, encara que pugis a l'autobús, si vas a la biblioteca, que hi va molta gent, ara perquè vas a fer fotocòpies, et fa bé físicament. Per a mi, el més enriquidor ha estat a nivell cultural. He après moltes coses que ni tan sols les hauria mirat, i m'ha agradat molt" (M77).

No hi ha millor manera d'acabar que amb aquestes paraules. Les entrevistes foren un enriquiment per a l'entrevistador i una activitat d'alliberament per als entrevistats i les entrevistades. Fer les entrevistes et dona l'oportunitat de conèixer els protagonistes de les històries des d'una altra perspectiva. Aquest nou punt de vista et dona una visió de la persona que desconeixies i que no fa altra cosa que valorar d'una manera molt especial la història que ha compartit amb tu i la persona, que és com és per tot el que ha passat durant tots aquests anys de vida.

Referències bibliogràfiques

Abellán, A., Ayala, A., Pérez, J. i Pujol, R. (2018). *Un perfil de las personas mayores en España, 2018. Indicadores estadísticos básicos*. Madrid, Informes Envejecimiento en red, 17 (Data de publicació: 07/02/2018). Recuperat de <http://envejecimiento.csic.es/documentos/documentos/enred-indicadoresbasicos18.pdf>

Asociación Estatal de Programas Universitarios para Mayores (AEPUM). Recuperat de <http://www.aepumayores.org/es/contenido/estad-sticas-por-curso-acad-mico>

Ballester, L., Nadal, A. i Amer, J. (2017). *Métodos y técnicas de investigación educativa*. Col·lecció materials didàctics 178. Palma: Edicions UIB.

IMSERSO. Observatorio de personas mayores (2017). *Las personas mayores en España. Informe 2016*. Madrid: Ministerio de Sanidad, Servicios Sociales e Igualdad.

Villar, F. (2006). Historias de vida y envejecimiento. *Informes Portal Mayores*, 59. Lecciones de Gerontología, VII [Data de publicació: 29/06/2006]. Recuperat de: <http://www.imsersomayores.csic.es/documentos/documentos/villar-historias-01.pdf>

Vives, M.; Orte, C. i Ballester L. (2015). Efectos de los programas universitarios en personas mayores en su red y apoyo social. El ejemplo de la Universitat Oberta per a Majors. *Pedagogía Social. Revista Interuniversitaria*, 25, 299-317. doi:10.7179/PSRI_2015.25.13

Autors

LIBERTO MACÍAS GONZÁLEZ

Palma (1975). Llicenciat en Pedagogia per la Universitat de les Illes Balears. Formació en dependència i promoció de l'autonomia. Expert universitari en Intervenció en Qualitat de Vida de Persones Grans per la UNED (2013). Diploma d'Estudis Avançats en Ciències de l'Educació per la UIB (2013). Actualment és el coordinador tècnic de la Universitat Oberta per a Majors (UOM) i és membre, en representació de la UOM, de la comissió de treball de promoció de l'autonomia de l'Observatori de les Persones Majors de Mallorca. Ha participat en diversos congressos nacionals i internacionals. Les seves àrees d'estudi i publicacions s'han centrat en l'ús de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) per part dels més grans, l'aprenentatge permanent i la qualitat de vida de les persones grans, a més dels programes intergeneracionals.

CARMEN ORTE SOCIAS

Llicenciada en Psicologia i doctora en Ciències de l'Educació. Té quatre quinquennis de docència reconeguts i quatre sexennis de recerca. Té activa l'excel·lència investigadora. És la investigadora principal en temàtiques de programes de prevenció familiar basats en l'evidència científica del Grup de Recerca i Formació Educativa i Social (GIFES), de la UIB. En l'àmbit de la formació al llarg de tota la vida, va crear la Universitat Oberta per a Majors (UOM) el curs 1997-1998 i l'ha dirigit fins al mes de juliol de 2013. És la directora de la Càtedra d'Atenció a la Dependència i Promoció de l'Autonomia Personal i la directora de l'Anuari de l'envelliment de les Illes Balears. És la directora de la International Summer Senior University. Des de juny de 2018 és la Directora General del Instituto de Mayores y Servicios Sociales (IMSERSO) del Govern d'Espanya.

LLUÍS BALLESTER BRAGE

Santiago de Compostel·la (1960). Diplomant en Treball Social, doctor en Filosofia per la UIB i doctor en Sociologia per la Universitat Autònoma de Barcelona. Professor titular d'universitat del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. Ha estat director (1990-1996) de la Unitat de Planificació i Estudis dels Serveis Socials del Consell de Mallorca. Fou, també, el primer director de l'Agència de Qualitat Universitària de les Illes Balears (2002-2003). És autor, entre d'altres, de l'obra *Las necesidades sociales. Teorías y conceptos básicos* (1999), i coautor, entre altres llibres, d'*Epistemología de las ciencias sociales y de la educación* (2012); *Iniciación al análisis de datos en la investigación*

educativa (2013); *Métodos y técnicas de investigación educativa* (2014); *Le Programme de compétences familiales: l'adaptation du SFP en Espagne* (2015). Ha estat director de l'ICE de la Universitat de les Illes Balears. És membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES).